

Розвиток зв'язного мовлення на тему: «Письмовий переказ тексту» Дятел

Автор: Дякова Альона Сергіївна

Матеріал підготувала вчитель початкових класів ФМГ №17 Дякова А.С.

Тема. Твір - опис за поданим початком і планом „Строкатий дятел - лісовий лікар”

Мета: навчити дітей складати твір-опис за поданим початком і планом, збагачувати словниковий запас учнів; виховувати любов і бережливе ставлення до природи.

Обладнання: репродукції картин художників, ілюстрації дятла, таблиці.

Хід уроку

1. Організація класу

2. Актуалізація опорних знань

2.1. Загадка

Їх тіло вкрите пір'ям,

І більшість з них літають.

То хто ж оті тварини,

І як їх називають? **(Птахи)**

2.2. Розгадування загадкового кросворда.

(Вчитель виставляє ілюстрації із зображенням птахів.)

				д	р	о	х	в	а
з	о	з	у	л	я				
		л	а	с	т	і	в	к	а
с	о	л	о	в	е	й			
		л	е	л	е	к	а		

1. Який птах найважчий в Україні? **(Дрохва)**

2. Хоч гнізда свого не має,

яйця іншим підкладає

та у лісі в холодку

все кує: Ку-ку! Ку-ку! **(Зозуля)**

3. Швидко скрізь цей птах літає,

безліч мушок поїдає,

за вікном гніздо будує,

тільки в нас він не зимує. **(Ластівка)**

4. В мене є великий хист,

Я співаю, як артист.

Спів мій радісний усюди

Люблять слухати всі люди. **(Соловей)**

5. Довгі ноги, довгий ніс.

Прилетів — обід приніс:

смачних жабеняток

для своїх маляток. **(Лелека)**

- Що об'єднує всіх цих тварин?

- Чим вони відрізняються від інших тварин?

- Чому заєць, лисичка, білочка не можуть літати, а птахи можуть?

- Чим вкрито тіло птахів?

- Цікаво, навіщо пташкам пір'я? (Пір'я захищає їх від холоду, спеки та різних ушкоджень, допомагає постійно підтримувати високу температуру тіла).

3. Повідомлення теми і мети уроку

Сьогодні на уроці ми поговоримо про дятла. Будемо вчитися описувати його. А також розширимо і поповнимо свої знання про цього птаха.

4. Робота з мовним матеріалом

4.1. Загадки про дятла

- Хто знає загадки про дятла?

Вірно людям я служу,

їм дерева стережу.

Дзьоб міцний і гострий маю,

Шкідників їм добуваю.

Якого птаха підтримує хвіст,

коли він сидить на дереві?

Відгадайте, діти,

хто має носик-долото?

Ним комах з кори виймає,

про здоров'я лісу дбає.

Цілий день працюю в гаї,

Діловито дзьобом б'ю.

Я не цвяхи забиваю,

Я комашок дістаю.

Він стукоче: Тук-тук!

— Хто це там? — пита борсук.

— Це, — сказав Поважно лев,

— Добрий лікар

Всіх дерев.

Хоч я не молоток —

По дереву вдаряю.

Кожнісінький куток

Обстежувать бажаю.

Б'ється, стука молоток,

Поправляє нам садок.

Хто комах з кори виймає,

Про здоров'я лісу дбає?

4.2. Зачитування віршів

- Хто знає вірші про дятла?

По рецепту на базарі дятел вибрав окуляри,

натягнув собі на ніс, полетів трудитись в ліс.

У осінню хмуру пору хитрий жук зашивсь під кору.

Дятел глянув, сів на сук, носом тук — і згинув жук.

От які-то окуляри вибрав дятел на базарі.

М. Стельмах

Дятел дерево довбав,

Дятел гусінь діставав.

Добре дятел учинив,

Гарну справу він зробив.

Дятлик чув від діда, коли в лісі ріс:

Хто б про тебе відав, якби не твій ніс?

Дятлик тер свій лобик, а потім звик,

Хоч довший за дзьобик у нього язик.

Дятлова кузня

В дятловій кузні гаряча пора.

Дятлова кузня стоїть край двора,

Дятел невтомно працює щодня —

Така роботяща у нього рідня.

Вчився він змалку так працювати,

Щоб шкідників з-під кори добувати.

М. Сингаївський

— Чому вірш названо «Дятлова кузня»?

4.3. Чи знаєте ви, що...

Життя дятлів тісно пов'язане з деревами. На них вони їдять, гніздяться, ховаються від ворогів. У лісах нашої країни живе їх 11 видів.

Дятли - осілі птахи, але восени і взимку кочують у пошуках їжі. Найбільш поширеним на Україні є дятел строкатий великий. Маса його 100 г.

Розмножується дятел навесні. У цей час у лісі чути барабанний стук. Це самець закликає до себе самку і сповіщає, що прийшла пора будувати гніздо. Гніздиться в дуплах дерев, але не

приносить в них ані бадиліночки. Пташенята повзають по голому дну. Самка відкладає 5 яєць і насиджує 14-15 днів. Близько місяця батьки годують пташенят комахами, личинками. Далі вони переходять до самостійного життя.

Живляться дятли переважно комахами, їхніми личинками. Цих птахів називають лікарями дерев, бо вони знищують величезну кількість комах-шкідників. Вистукуючи стовбури дерев, вони дізнаються – яке дерево пошкоджене, бо здорове відгукається дзвінко, а пошкоджене глухо.

Узимку, коли немає комах, вони їдять насіння сосни, ялини. Роздовбують шишку, встромлюючи її в щілину кори. Під деревами нагромаджують купу вилущених шишок. Це місце називають "дятлова кузня".

Дятлів у наших лісах небагато, тому вони потребують охорони.

4.4. Легенда

- Хто знає легенду про дятла?

Легенда про дятла

Одного разу бідний чоловік пішов на Великдень до лісу зрубати дерево. Тільки він почав рубати, як до нього підійшов старий дід і сказав: «Не рубай дерево. Іди додому. В тебе буде достатньо грошей, щоб купити дров і жити без злиднів».

Чоловік так і зробив. Жив він добре, але наступного року він подумав: «Піду до того дерева, попрошу ще грошей». Прийшов чоловік до лісу і почав рубати дерево. Тут і з'явився старий дід, він зрозумів, що чоловіка до лісу привела жадібність. Тоді дідусь мовив: «За твою жадібність перетворю тебе в птаха, стукай все життя по деревах».

Так з'явився птах дятел.

- Чому вчить нас ця легенда?

Фізкультхвилинка

- Де, вороно - каркароно, ти була?

Що, вороно - каркароно, принесла?

- Покружляла, покружляла на горі,

горобців порозганяла у дворі,

стріла півня розбишаку - пісняра

і чкурнула, дременула із двора.

5. Словникова робота

Строкатий - який має різнокольорове забарвлення, оперення (про птахів);

Оперення - жорстке

Тіло - чорне з білими смугами, боки жовтуваті, підхвістя рожево-червоне

Хвіст - твердий, пружний. На нього птах опирається, коли лазить по деревах.

Крила - широкі і тупі, з білими плямами

Голівка - на потилиці має червону шапочку

Дзьоб - прямий, гострий, міцний, як долото. Він є знаряддям для роздовбування кори і добування корму.

Лоб і щоки - білі

Язик - із зазубринами, далеко висовується з рота. Тому птахи можуть діставати їжу із щілин.

Лапи - короткі сильні, нагадують щипці (два пальці вперед, два — назад).

1. 5. Складання (усно) твору за поданим початком і планом (2 - 3 учні)

Зачин	Дятел — це невеликий птах, який гніздиться в дуплах дерев.
Основна частина	1. Яке оперення має дятел? 2. Які в нього спинка і крила? 3. Яка голівка? 4. Які дзьоб і язик? 5. Які у дятла лапи? 6. Який в нього хвіст?
Кінцівка	Яку користь приносить дятел?

7. Зразки твору

Дятел

На одному з дерев дятел влаштувався. Який він красивий!

Голова й спинка чорні, на потилиці червона плямочка, а на чорних крилах білі цяточки й смуги. Весь барвистий, тому його строкатим дятлом і прозвали.

Сів дятел на стовбур дерева. Роздовбає кору, дістане шкідника і з'їсть. І подумав я: недарма дятла лісовим лікарем називають. Він лікує хворі дерева.

(Г. Скребицький)

Дятел — це невеликий птах, який гніздиться в дуплах дерев.

Оперення у нього жорстке. Спинка чорна з білими смугами, боки жовтуваті, підхвістя рожево-червоне. Широкі чорні крила з білими плямочками. На маленькій голівці червона шапочка, а лоб і щоки білі. Прямим, гострим і міцним, як долото, дзьобом він видовбує у

корі щілину, а потім своїм довгим із зазубринами язиком, наче пінцетом, дістає шкідливих комах та короїдів. Короткі сильні лапи нагадують щипці. Хвіст твердий і пружний. На нього птах опирається, коли лазить по деревах.

Дятла називають лікарем дерев, бо він знищує величезну кількість комах-шкідників.

8. Написання учнями твору

9. Перевірка написаного

Пам'ятка	
1.	Чи є у творі зачин?
2.	Чи виділена кожна частина в абзаці?
3.	Чи достатньо розкрита основна частина? Чи послідовно розміщені речення? Чи вдалі переходи від однієї частини до другої?
4.	Чи правильно пов'язані між собою речення? Чи не повторюються одні й ті самі слова та вирази? Можливо, потрібно замінити деякі з них більш вдалими?
5.	Чи відповідає назва твору його змісту? Чи немає зайвих слів або речень, що не стосуються теми?
6.	Чи є у творі кінцівка? Постарайся, щоб останнє речення зробило текст завершеним.
7.	Чи не пропустив букву, чи правильно написав слова, поставив знак у кінці речення? Не впевнений, запитай у вчителя.

Зачитування кращих творів.

10. Підсумок уроку

- Чи сподобався вам урок?
- Чого ви навчились на цьому уроці?
- Що нового дізналися сьогодні?

Діти малюють дятла на альбомних аркушах.